

מהדרה

של מורינו ורבינו מרן הגאון החסיד
רבי אליקים שלעזינגער זצוק"ל בעל הבית אב

יח"ל ע"י התאחדות תלמידי ישיבה הרמה - בדרכו של רבינו רא"ש הישיבה זצוק"ל

סוכות

עניני סוכות

ביום הראשון מקרא קודש, מה דבכל המועדים כתי' מקרא קודש יהיה לכם חוץ מבראשון של סוכות דלא כתי' ב' לכם אולי יל"פ לרמזו למה מה דאיתא בחולין פ"ג [ובתוס' שם ד"ה וכדברי], שבארבעה פרקים משחיטין את הטבח בעל כרחו, חוץ מערב יו"ט ראשון של סוכות דכולי עלמא מרידי בסוכה ובלולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה.

בסוכה דף ל"ז א"ר יוחנן מוליך ומביא למי שהד' רוחות שלו וכו' לעצור רוחות רעות וטללים רעים. נראה לומר בביאור הדברים מה שהנענועים עוצרים רוחות רעות וטללים, עפימ"ש"כ בנפשה"ח שער ג' פ"ב ז"ל הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר לבטל מעליו כל דינין ורצונות וכו' כשאדם קובע בלבו לאמור הלא ד' הוא אלוקים האמיתי ואין עוד מלבדו ית"ש וכו' ממילא יתבטלו מעליו כל הכחות ורצונות עיי"ש מתק דבריו, וע"י הנענועים מעיד כי ד' הוא האלקים, כמו שאמר ר' יוחנן מוליך ומביא למי שהד' רוחות שלו מעלה ומוריד למי ששמים וארץ שלו, ועל כן בכח זה עוצר כל רע. [והנה במ"ז סי' תרנ"ח כתב ג"ל כיון דאמרין בגמ' מוליך וכו' לעצור רוחות רעות וכו' א"כ גם אשה נהנית מזה ע"כ צריכה ליתן לסיוע לגביית ממון אתרוג עכ"ל. ומכאן הערה לכל הקהל שמחויבים להחזיק מוסדות התורה ות"ח בעיר, כי הן הן נטורי קרתא, כדאיתא במד"ר, והבין].

במד"ד ויקרא פ' ל' איתא דהפסוק כל עצמותי תאמרנה נאמר על ד' מינים כי לולב דומה לשדרה אתרוג ללב הדם לעינים וערבה לפה, ויעיי' כן בחינוך במצות לולב. ולפי"ז שפיר מובן מה שאנו אומרים בנוסח נשמת לפני הפסוק כל עצמותי תאמרנה - אילו פינו מלא שירה כים ועיינינו מאירות כשמש וכו' וידינו פרושת וכו' ורגלינו קלות, והוא כנגד השדרה שזה עיקר כחה, וכל פה לך יודה (ובנוסח ספרד עין לך תצפה) וכל קומה לפניך תשתחוה וכל לבבות יראוך. (מדברי רבינו בשמחת בית השואבה תשנ"ט לפ"ק).

ברמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ח כתב כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשי' וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה צווי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב וכו' ואימתי מברך בשעה שישב בסוכה או כשינענע הלולב וכו', והעיר בני הרה"ג ר' ישעי' שליט"א הרי יציאת חובת המצוה היא כבר בשעה שמגביה הלולב וכמו שכתב הר"מ עצמו בהל' ט"ו שכיון שהגביה יצא אם כן למה הזכיר כאן לברך דייקא בשעת הנענוע וצ"ע.

ולכאורה נראה שכיון שכתב הר"מ בהל' סוכה פ"ז ה"ט ומצוה כהלכתה וכו' ויוליך ויביא ויעלה ויוריד ע"כ היינו שכך תקנו רבנן שמצוה כהלכה לעשות קיום המצוה בנענוע לכן כתב הר"מ לסמוך לנטילה עם הנענוע היינו לעשות מצוה כהלכתה.

וידוע מה שאמר מרן זצ"ל שצריך ליקח לנענועים את אותו הלולב שלקח לברכה כיון שזה גמר הנטילה והביא כמה ראיות לזה שהנענועים שייכים לעצם מצות הנטילה של הלולב, ואחת מראיותיו ששיעור הלולב לקיום המצוה לעכובא הוא שיהי' בכדי שיוכל לנענע, ועוד שכל זמן שלא עשה הנענוע עדיין יכול לברך אם לא בירך דנחשב המשך קיום המצוה, היינו שכך תקנו חכמים לקיים המצוה עם הנענוע ולא רק תוספת להמצוה אלא כן תקנו המצות לולב ומשום כך צריך הלולב שיהי' לו שיעור זה כאמור לעכובא, ולכאורה זהו פירוש מצוה כהלכתה שכתב הרמב"ם.

אבל לכאורה צ"ע בזה ממה דאיתא בסוכה דף ל"ז א"ר יוחנן מוליך ומביא למי שהד' רוחות שלו וכו' לעצור רוחות רעות וטללים רעים א"ר יוסי וכו' זאת אומרת שיירי מצוה מעכבין הפרענות. משמע מזה שהנענועים אינם עיקר המצוה אלא שיירי מצוה וכ"כ רש"י ז"ל שיירי מצוה מצוה שהיא שריים וכו' מוליך ומביא מעלה ומוריד עיי"ש, והוא לכאורה דלא כדעת הרמב"ם שכך היא מצות לולב כהלכתה, וצ"ב.

בענין לולב ביו"ט שני של גלויות

בשו"ע סי' תרס"ב, אינו מברך זמן ביום שני על הלולב אלא אם כן חל יום א' בשבת, ובמג"א שם עמד על הסתירה מהל' שופר דשם איכא י"א שמברך שהחיינו (וגם החולקים ס"ל דרך משום שב' ימי ר"ה קדושה אחת הם לא מברכין) וכן המנהג לברך על השופר ביום ב' ולא על לולב ומאי שנא, ועיי"ש תירוצים ובמחצה"ש.

והנראה מה שי"ל בזה, דהנה איתא בסי' תרמ"ט סעי' ה' כל אלו שאמרנו שהם פסולים מפני המומין וכו' ביו"ט ראשון בלבד אבל בשאר הימים הכל כשר וכו' והעושים שני ימים טובים פסולי ראשון נוטלין בשני אבל ברוכי לא מברכין, ויעוי' בט"ז ובמשנ"ב הטעם במחלוקת הפוסקים אי אמרינן דכיון דאנן בקיעין בקביעא דירחא ולא עושים יו"ט שני רק משום מנהג אבותינו ע"כ מעיקר הדין כשרים הם כמו בשאר ימים או שנומר דכיון דתקנו חכמים יום ב' כיום א' ופסולי יום ראשון פסולים גם בו, ולכן נוטלים ואינו מברך, עכתו"ד. ולכאורה צ"ע דמאי שנא משאר כל דיני יו"ט ראשון שנוהגים בשני בקידוש ובתפילה ובמצה שדין יו"ט ראשון כשני ולא מצאנו פלוגתא להקל בשני מראשון רק בלולב ומינוי.

והנראה בזה דהרי יסוד יו"ט שני היא משום מנהג אבותנו בידינו ולכן במקום חול אמרו שינהג קודש מדין מנהג אבותנו דלא ידעו בקביעא דירחא, אבל גבי לולב שבלא דין יו"ט שני איכא דין לולב גם משום זכר למקדש לכן במקום תקנה לא הוסיפו משום מנהג אבותנו דלא ידעו בקביעא דירחא והשאירו על עיקר הדין של זכר למקדש, נמצא שמה שנוטלין ביום ב' בחו"ל היא מאותו הדין שנוטלין באר"י והוי כולו משום זכר למקדש, (ומה גם שע"י ההוספה של ספק ראשון יצא שיבטל נטילת זכר למקדש אם לא ימצא ד' מינים שיהי' כשר לראשון לכן השאירו על עיקר הדין של זכר למקדש) וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ח הל"ט כל אלו שאמרנו שהן פסולין וכו' ביו"ט ראשון בלבד אבל ביו"ט שני עם שאר הימים הכל כשר ע"כ הרי דיו"ט שני עם שאר הימים דין א' הם ומשום זכר למקדש ולא תקנו כאן משום ספק ראשון.

וכן מבואר מדברי המחבר בריש סי' תרס"ב ז"ל ביום ב' מברך על נטילת לולב וכך בשאר הימים עכ"ל, וציין שם הבאר הגולה בגמ' בסוכה מ"ו מ"ז ונקטינן להלכה כר"י דאמר אחד זה ואחד זה מברך שבעה, והנה מח' ר"י אמר שמואל ורבב"ח אמר ר"י מפרש רש"י בדף מ"ה ע"ב דסברת רבב"ח דס"ל לולב מברך יום א' משום דלולב דרבנן וז"ל ואע"פ שניטל כל שבעה זכר למקדש אין מברכין בו אלא יום ראשון שהוא מן התורה ע"כ הרי דיסוד הטעם הוא משום שהוא זכר למקדש א"כ י"ל לכאורה דביו"ט שני בחול גם רבב"ח מודה דמברך (דאפי' אם בכל מנהג אינו מברך מ"מ ביו"ט שני מברכין ועי' בראשונים מד' ע"ב, ועי' ברמב"ם חו"מ סוף נוסח ההגדה כסדר שמברכין וקוראים ההגדה בליל יו"ט ראשון וכו' עי"ש ודו"ק). ואעפ"כ המחבר כאן כלל יו"ט שני עם שאר הימים לגבי דין ברכה ומוכח מזה דדין נטילת לולב דיו"ט שני הוא גם כן משום זכר למקדש לבד ולכן תלוי גם ברכתה בסוגיא הנ"ל וכמו שנת'.

ובזה מיושבת גם הקו' שקים לן שלא לברך שהחיינו ביום ב' דכיון דלא תקנו נטילת לולב משום ספיקא דיומא ונשארה נטילת לולב משום זכר למקדש כתקנה הראשונה ולא שייך בו ברכת שהחיינו. ויובן בזה עוד מש"כ שם בביאור הגר"א על מש"כ המחבר לברך ביום ב' עם שאר הימים ז"ל כמסקנא שם בסוכה ובשבת היכן צונו אביי ורבא שם ע"כ, היינו שציין המקורות בש"ס שנתבאר שם הטעם איך מברכים על מצוות דרבנן, ולמה ציין את זה דייקא כאן ולא בשאר הלכות יו"ט שני שהשווהו כראשון, ונראה שמוכח מזה ג"כ שממצוות דרבנן בעלמא אתינן כאן שתקנו לולב כל שבעה, ולא שייך בו ברכת שהחיינו.

בענין מנהגי הישיבה"ק בשמחת תורה

קבלתי מכתב מת"ח חשוב ממתפללי בית מדרשנו שהעיר לי על כמה מההנהגות שראה אצלנו, ואעתיק בזה תוכן דבריו ותשובתי עליהם.

מש"כ אודות העליה למפטיר לא' שכבר היתה לו עלי' לתורה בספר הראשון של וזאת הברכה, וציין בזה מחלוקת הב"ח והמג"א בסי' קמ"ד אם לקרא אותו אדם שנית לס"ת אחר שיתכן שיש חשש מום פגמו של ספר הראשון, שהב"ח אסר והמג"א דחה דבריו והתיר לכתחילה, וכתב שהמ"ב נוטה לדעת הב"ח וע"כ הכי נקטינן. אלא שעדיין דן ממנהג שהביאו הפוסקים להקל בשמחת תורה לאפושי שמחה להרבות בקרואים וגם לקרא אדם אחד פעמיים, וכתב שכל זה ברבוי קרואים בקריאה של שמחת תורה משא"כ מפטיר בש"ת אינו משום ש"ת אלא חיוב שמיני עצרת, וגםמה שקראו אותו חתן מפטיר לא נחא לא'. עכת"ד.

ואשר השבתי, כי קודם יש להקדים כי מנהגי ביהמ"ד של הישיבה אינם באקראי בעלמא אלא נתקנו אחר עיון ובירור הלכה ובעיקר ע"פ מנהג אבות, וכשנוסדה הישיבה הותנה להנהיג מנהגי תפילה כמנהג אשכנז כבקהילות אונגן העליונה, שהישיבה נתיסדה ע"י הבע"ב של ביהמ"ד של הרה"ג ר' שלמה בוימגארטן זצ"ל, והרב שנפעלד זצ"ל, וכידוע שמנהגיהם נתקנו ע"פ חכמים, ובעיקר כמנהגי רבן של ישראל החת"ס זצ"ל.

ואשר לענין הנידון כן נהגו בקהילות הנ"ל, ועוד מאחר שמג"א התיר וכן נהגו רוב ישראל כפסקי מג"א מי רשאי לדחות ולשנות, גם אם המ"ב במדינתו נוטה לדעת הב"ח, אין זה מחייב אלה שיש להם מנהג אבות כהמג"א. ומכל שכן בשמחת תורה שהקילו בכל שיש לסמוך עליו לאפושי שמחה. ומה שכתב לחלק שזה רק בקריאה של יומא דשמחת תורה ולא מה שהוא משום שמנע"צ, זהו חדושי דמר, כי לכאורה שמחה דיומא קגרים ומאי שנא. ועוד שגם אינו נכון, ויוע"י בברכ"י שמפרש מקור ההפטורה דייקא משום שמחת תורה, היינו גמרה של תורה ותחילת נביאים ועוד טעמים יעו"ש, וכן משמע באו"ח [ספינקא], שדימה חתן מפטיר לחתן תורה, וכן נהגו לקראותו בקהילותינו שגדלתי בהם לכבדו בשם חתן, וגם נהגו שהוא יתן קידוש לשמחת היום.

ועוד העיר בנידון מה שנהגינן אמירת המלאך בקריאת כל הנערים רק אחר ברכת תורה האחרונה וכתב שזה נגד המובא בפוסקים, שבאלי' רבא כתב שהמנהג לומר לפני הברכה ולא נחשב להפסק, וכן בבכורי יעקב כתב כיון שקוראים בע"פ אינו הפסק כמו בכה"ג ביה"ב.

השבתי, שמה שכתבו הפוסקים הוא לישב מנהג מקומותיהם שלא חשו להפסק, אבל מה יש להתלונן על אבותינו בקהילותינו שלא סומכים על ההיתר ואומרים המלאך אחר הברכה, מאחר שכן נוהגים כל יוצאי קהילות הנ"ל עד היום, שהיום שנתבלבלו הקהילות כ"א נוהג כמנהג אבותיו.

ועוד כתב להעיר מש"כ הערוך השולחן [יו"ד סי' רפ"ב] שאין לשבת בביהכ"נ באמצע ההקפות הואיל והס"ת אינה במקומה, מדין הרואה ס"ת מהלך צריך לעמוד.

התשובה היא, שאמנם גם אנכי נוהר בזה, ולכן עשינו תקון בבית מדרשנו בשעה שהס"ת הולכת יעשו הריקודים דייקא בעיגול מסביב לאחוז יד ביד כדי שיהא נחשב כמחיצה, ובדרך כלל מקיימים תקנה זו, ויותר אי אפשר להכביד על הציבור בשמחת תורה שכבר כתבו הפוסקים שאין לערער על שום מנהג שמחה.

ואמנם נראה לי גם מדינא אין להחמיר בשעת ההקפה, דדין עמידה בשעה שהס"ת מהלך מקורה בגמ' קידושין דף ל"ג, בדין עומד בזמן שרבו או נשיא מהלך עד שיגיע למקומו, ונלמד מקרא שנא' אל משה, ויתיצבו וכו' עד שבא האוהלה, והוא בשעה שהס"ת מהלך למקום מסוים אז ממידת דרך ארץ לעמוד עד שתגיע למקומה, אבל בשעת ההקפות שאין הליכה מכוון למקום מסוים אלא עצם הסיבוב הוא מקומה י"ל שלא מצינו חיוב עמידה כלל, עיי' בסוגיא שם וביו"ד סי' רפ"ב, ועי' מה דאיתא בשו"ע שכשהרב כבר עומד בשעת עלייתו לתורה אין חיוב עמידה על הקהל, והבן.

מכתב בענין שמחת יו"ט

מוצש"ק כי תשא שמ"ב

..יסלח לי על אחור תשובתי על מכתבו. ואענה על ראשון ראשון בהערותיו בענין שמחת יו"ט, הרי כבר תוך ל' לימי החג הבעל"ט.

מה שתמה על הר"ם פ"א מש"כ כשם שהראשון אסור וכו' כן השני וכו' והק' הרי זה נכלל בין כך בדין שמחת חוה"מ שכ' הר"מ בפ"ו, ע"כ צ"ל שכוונת הר"מ בזה על יו"ט אחרון, או על שבועות ור"ה שלולי דין יו"ט שני הי' חול, (אם כמובן דחוק שבדין שביתה כוונתו גם על יו"ט ראשון, אבל מוכרחים לומר שכוונתו ע"כ לכל יו"ט שני אלא שאין נפ"מ רק כנ"ל ביו"ט אחרון או ר"ה וכו' ובאמת הרי הר"מ מיירא כאן ביחוד מר"ה). אלא מה שצ"ע בגוף דברי הר"מ מה קמ"ל בזה שכתב שאפי' בר"ה מכין וכו' ומה ס"ד שר"ה יהי' שאני בזה, ומש"כ הלח"מ אין לו מובן דפשיטא שאין כאן לאו, וצ"ע.

מה שהק' על דברי הגרע"א דאפילו לו הי' חיוב שמחה בפת לא הי' שייך זה בנשים דחיוב שמחתה בבגדים וכו', נ"ל פשוט דחיוב סעודה לחוד וחיוב שמחה דין לחוד, ובדין יין גופא חלוק בין יין דסעודה ליין דשמחה, יעוי" ביש"ש ביצה (שבעצמו ציין לי) שכתב לחלק דין יין הנזכר ... סעודה על היין הוא בצמצום ובמזוג הרבה כפי צורך האכילה ולא ... ליין משמח לב, ושפיר י"ל דאמנם קביעות יין לשמחה זה לא שייך בנשים, משא"כ דין סעודת פת עם בשר ויין לפי הצורך שייך גם בנשים, וזש"כ הגרע"א דאילו הי' חיוב סעודה מדין שמחה ודאי היו נשים נכללים בזה, (ומעולם תמהתי מש"כ הר"מ בהל' יו"ט כי דין עונג הוא כנזכר בהל' שבת ושם נאמר הדין לקבוע סעודה על היין, וכמש"כ בכס"מ שם, ואם כן מה זה שכתב עוד הלכה בהל' יו"ט שחייב ביין משום שמחה, ועכצ"ל כנ"ל דדין יין דסעודה ודין יין דשמחה תרי ענינא הוי).

ומש"כ דיוצא שחייב כל אדם לקנות לאשתו בגדים וכד' לחג (ויוצא בתכשיטין כדאי' בגמ', או בנעלים עיי' בה"ל) ודאי כן הוא וכן נהגו מעולם, ואיני יודע למה הדבר נשתכח היום אצל הרבה בני תורה מודקדקים, דבר שהי' פשוט גם אצל בע"ב פשוטים, (ובאמת כבר נתעוררתי בכמה דברים שנשתכחו אחרי המלחמה האחרונה, וכן להיפך יש דברים שנתחזקו, וכל מצוה ומנהג תלוי במזל).

מש"כ מענין שתיית יין למי שאין דעתו נוח מזה, לא מיבעי לדעת השג"א דין לאו דוקא, ודאי מוטב שיצא ממה שיש לו שמחה, אבל מסתבר גם לולי זה מה שייך שמחה במה שמצטער או אינו שמחה, וקצת ראי' ממש"כ ס' תע"ב ס"ק י', משמע דדייקא בד' כוסות נאמר זה, - עכ"פ מה שראיתי שיש רוצים לצאת ידי שמחה במיין ענבים (גרייפרוז) נ"ל דאינו כלום לענין יין ישמח, כי אע"פ שברכתו פרה"ג וכשר לקידוש אינו ענין לשמחה.

ומה שהעיר מהו גדר שמחה אם יש לזה איזה שיעור, יעוי" מש"כ במעשה רב מהגר"א ז"ל, משמע שיש שיעור שכל ששמח איזה שמחה סגי לשמחת יו"ט, ורק בשמ"ע צריך יותר עפ"י סוד, עיי"ש, ובודאי הדבר תלוי ברגשותיו של אדם לשמוח בעבודתו ית"ש.

עוד מה שהעיר ידידי למה הר"מ קרא להלכות שבת סתם וביו"ט כתב שביתת יו"ט, נראה כי יו"ט זה שם כולל לאו דוקא לימים האסורים במלאכה, וכדאי' במשנה על ט"ו באב שנקרא יו"ט ע"כ קרא להלכות אלו שביתת יו"ט, (הערה על הגליון) אולם עי' מגילה ה' משמע דיו"ט אסור מלאכה הוא. גם הרי יו"ט נקרא שבת, כדאי' ברש"י שבועות ט"ו, וע"כ שפיר חילק בין שבת סתם לשביתת יו"ט.

ומענין לענין מרן זצ"ל בספרו עה"ת עיי' מש"כ בזה בפ' השבוע על הפסוק את שבתותי תשמרו. ונ"ל להוסיף עוד בפ' הפסוק מה שבפסוק ראשון נאמר שבתותי וכו' כי אני מקדשיכם, ואח"כ נאמר שבת קודש, כי אולי הפסוק הראשון מיירא ביו"ט, וקדושתם תלוי' בקדושת ישראל שמקדשים החדש, כמו שנוסח התפלה הוא מקדש ישראל וכו' וזש"כ מקדשיכם, אבל הפסוק השני מיירא משבת שקדושתו בעצמותו ואינו תלוי בישראל כמו שהנוסח הוא מקדש השבת, וזש"כ שבת קדש.

והנני בזה ידירו מוקירו מברכו בברכת חג הבע"ל בכשרות ודיצה ושמחתם של ישראל

אליקים

קהלת

אין יתרון תחת השמש.

דרשו חז"ל (שבת דף ל:) תחת השמש אין יתרון אבל למעלה מן השמש יש יתרון, בעמלו של הבל אין יתרון אבל בעמלה של תורה יש יתרון ותכלית לאדם בעולמו.

נראה הביאור כי הת"ח העמל בתורה הוא המתהלך בעוה"ז אבל באמת הוא חי חיים שלמעלה מן השמש, כי זהו עצמות העמלה בתורה לחיות חיים עליונים שיש בהן יתרון, וכן כתב מרן החזו"א זצ"ל באגרת י"ג, וז"ל: "ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה הוא ההולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעינים כבן אדם אבל באמת הוא מלאך הגר עם בני תמותה וחי חיי אצילות ומרומם על כל ברכה ותהילה [הוא הת"ח ששמו ראוי לו] עכ"ל.

ונראה שהוא שאמרו ז"ל בברכות (דף לד:) "כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים וזולתך", והוא מפני שעסקו של ת"ח הוא למעלה מן השמש על כן שכרו אינו בציור טבעי כלל ולא ניתן לנבואת הנביאים.

כיתרון האור מן החשך כן יתרון החכמה מן הכסלות.

שאלתי את מרן ז"ל וכי צריך להביא משל על יתרון החכמה מן הכסלות שהוא כיתרון האור מן החשך, הרי שני הפכים המה, וביאר מרן ז"ל כי אין המדובר כאן מסתם טפשות אלא בכסילות של חכמה כביכול בכסילות זו חיברו הרבה ספרים ומנהיגים מדינות אבל בחשך יהלכו כלפי החכמה האמיתית שהיא אור כלפי.

והאלקים עשה שיראו מלפניו.

שמעתי ממור"ר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל זצ"ל שר"ל שכל תכלית עשיותיו של הקב"ה הוא לתכלית שנלמד מזה יראתו ית"ש, והוא מכון רק לזה, ועל האדם מוטל להתבונן למצוא מוצא היראה מזה.

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח.

מרן זצ"ל אמר כי שלמה המלך לא צייר לנו כמה גדולים הם זבובי מות אלה ובאיזה כמות שמן רוקח מדובר בזה, ומוכח שאפילו תהיה חבית גדולה מאד של שמן רוקח והזכוב קטן מאד כבר מבאיש מביע את כל השמן רוקח, כי יראת ד' כזו כבר אינה יראת ד' טהורה, וכן אמר מרן ז"ל לענין חינוך ידוע שהתנגד לזה מרן ז"ל וטענו לפניו כי הוא רע במיעוטו, ואמר מרן ז"ל כי אם הוא רע אפי' רק כזכוב קטן כבר יבאיש יביע את הכל.

לכל זמן ועת לכל חפץ, עת וגו' ועת וגו'.

נראה הביאור בזה כי האדם במצב משתנה נמצא, לא הרי תנאי חייו היום כתנאי חייו למחר, וכל מקרה ומצב שמתגלגל בו יש לו לזכור תפקידו בעולמו ולהוציא מזה התועלת לעבודתו, יש זמן שזוכה לשלימות ע"י עת רקוד ויש ע"י עת לבכות, יש ע"י שתיקה ויש ע"י דבור, ואם מזדמן לו מצב לזכות ע"י רקוד בשמחה של מצוה והוא מתנמנם ואינו נזקק למצוה המזדמנת, הזדמנות הלזו עוברת ממנו והוא אבד האפשרות שהיה יכול לזכות בו.

והוא מה דכתי' (ו. יד.) ביום טוב היה בטוב וביום רעה ראה, יעו"ש בפירש"י ובספורנו, וכלל הדברים הוא, לא ליתן להמצב לעבור ע"י שינה ועצלות, כי אפשרות לידך להתעלות ואל תחמיצנה, משכה רברבא שקיל משכה זומרתא שקיל, כי "ימיו אינם חוזרים" - כלשון החכם (מוכא במוכא בקובץ אגרות חזו"א ח"א סי' מה) - ונכללו בזה המצבים השונים בחיי האדם, אשר לא כל הזמנים שווים, וכל רגע יש בה סגולה מיוחדת אשר אפשר שלא יתכן כן רגע אחר זה.

גם כל האדם אשר נתן לו האלקים עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו ולשאת את חלקו

ולשמוח בעמלו, וגו', יש רעה אשר ראיתי וגו' איש אשר יתן לו האלקים עושר ונכסים וכבוד

ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ולא ישליטנו אלקים לאכול ממנו.

פירש"י, ולשמוח בעמלו - כמותו, שיוכהו לעסוק בתורה ובמצוות בחייו כדי לקבל שכר - מתת אלקים הוא, ולא ישליטנו פירש"י שהוא שמח בחלקו למצוא קורת רוח בעשרו כי שואף לעסוק ולהרבות הון ולא ישליטנו לעשות צדקה לאכול הימנו לעתיד. ביאור הדברים כי ההבדל הוא בין מי שנכסי עוה"ז הם מתת אלקים, לבין מה שמתאוה לעושר ונכסים אשר לא ישליטנו האלקים לאכול ממנו לעתיד, ואין מדובר בזה ממדת הסתפקות בעלמא, להיות שמח בחלקו, אלא מדובר כאן בשינוי גישה מעיקרא, שיש מי שרואה התכלית בקניני עוה"ז, ומתאמץ להשיג כל מה שיכול מטובות עוה"ז ולמלאות תאוותו בהן, ואילו השני להיפך שאין מגמתו ותאוותו כלל לקניני עוה"ז, וכל כולו רק בדיעבד במדה שיש הכרח להחיות נפשו ונפשות ביתו כדי שיוכל לעבור הפרוודור אל הטרקלין שהוא השגת העוה"ב, צורך גבוה, ומה שאין לו צורך ותועלת לצורך גבוה אינו רוצה בו כלל, ואינו שוה לו, וכמוש"כ החובות הלבבות בשער הפרישות (פרק ב), וכמו שהתבטא פעם מרן החזו"א זצ"ל כי גדר אכילה אצלו הוא "אז ס' ציפט ביים הארצ'ן לענט מען עפעס אריין אין מויל" [כשמרגישים חולשה בלב מכניסים משהו בפה].

עובדות והנהגות ממרן הגרי"ז זי"ע בעניני חג הסוכות שנשמעו מפי רבינו זצ"ל

את סוכתו הי' מסכך מרן ז"ל בקנים שהיו מונחים על עצים קבועים במסמרות ולא חשש בזה משום מעמיד דמעמיד.

פעם קנו סכך מקמץ שהי' מוכר סכך והערתי איך יכול הקמץ להקנות וגם אולי לקח הסכך מגזל אבל מרן ז"ל דחה אותי באמרו 'מאך נישט שווער'.

דעת מרן ז"ל היה שצריך לכוון בשעת עשיית הסוכה לשם 'צל'.

מרן זצ"ל לא בירך לישב בסוכה אלא בסעודות הקבועות.

הקפיד מאוד שיהא האתרוג צהוב 'געל' לגמרי ושאפילו קצת ירוק לא יהא [דלא כמרן החזו"א זי"ע שהקיל בזה], כדעת הב"ח והביכורי יעקב הל' לולב סי' תרמ"ח (וז"ל מרן ז"ל במכתבו להגרא"ז מלצר זצ"ל וכמו בכל שנה אבקש שהאתרוג לא יהיה ירוק אף במקצת לחוש לדעת המשכנות יעקב שהירקות פוסלת אף אם סופה לחזור למראה אתרוג וכו' עכ"ל).

החמיר בשיעור גודל האתרוג כדעת האחרונים דס"ל שנתקטנו הביצים כידוע.

הי' למרן ז"ל הרבה אתרוגים מכל המינים והחשיב מאד אתרוג מרוקאי.

[א.ה. מן הענין להעתיק מרשימות מוריני הגה"צ רבי יצחק טובי' ווייס זצ"ל ר"מ בישיבה"ק וגאב"ד עיה"ק ירושלם ת"ו, משנת תש"ל לפ"ק :

בסוכות העל"ט לקחתי אתרוג ממדינת מאראקא - עי' ביכור"י בתוס' ביכורים ששיבח מאד אתרוג שקיבל ממאראקא שהיו בו כל הסימנים של כשרות ומימיו לא ראה אתרוג מהודר כמוהו, ושוב יצא ערעור ממי שהוא מא"י לפסול אתרוגי מאראקא מטעם שאין בהם זרע, וחתיאתי אתרוג הנ"ל ובאמת שלא מצאתי בהם זרע כי הקליפה עבה מאד וחדרי הזרע קטנים מאד וכמעט יבש בפנים ומבואר בפוסקים שזהו מסימנים בלתי מורכב, אמנם עפ"י סברא ע"כ יש בהם גרעינים רק קטנים ואינם נראים כי בלי זרע הלא היו כלים מכבר כל האתרוגים האלה כמובן, וגם מקרא מלא כתוב עץ פרי וכו' אשר זרעו בו למינהו ומאי איכפת לן אם אין הזרע נראה.

שוב שמעתי אחר חקירה מהגאון הר"ר אליקים שלוינגער שליט"א שהגאון מבריסק זצ"ל חתך בכל שנה אתרוג ממאראקא שהיה לו ובכל פעם ראו שאינם נראים בו חרצנים ואעפ"כ לקח אתרוג הנ"ל בכל שנה, מובן שלקח גם שארי אתרוגים כידוע מגדולי דוריני שנהגו ונוהגין כן].

ידידי הר"ר משה שמואל הכהן פרידמאן ז"ל מלאנדאן הי' רגיל לשלוח אתרוג מרוקאי עבור מרן ז"ל, פעם שלח לי שני אתרוגים אחד עבור מרן ז"ל ואחד עבורי וכתב על מכתבו שאבחר מתחלה עבורי והשני אתן למרן ז"ל, אך כמובן שנתתי למרן ז"ל את היותר נאה, אבל לפני שמסרתי האתרוג למרן ז"ל חקר אותי מה כתב הלה במכתבו ורצה לראות את המכתב ואחר שנתברר לו שנתתי עבורו את היותר נאה דרש ממני להחליפו, באמרו אתה מצווה במצות ארבע מינים כמוני ואין לך לוותר על היותר מהודר (שו"ר כעין זה בשיירי כנה"ג הל' לולב סי' תר"ס וז"ל שאביו ז"ל העלה בדמים לולב אחד שקנאו גביר אחד להר' החכם מוהר"ר דוד הכהן ז"ל ואמרו לו שלא הי' לו לעשות כן מפני כבודו, והשיב הרה"ח גדול כבודו אך במה שצונו ד' מצוה מן התורה אין חולקין כבוד לרב דיותר קרוב אדם לעצמו לעשות המצוה שצונו הקב"ה משום אדם, ושבחוהו חכמים על התשובה הזאת, עכ"ל).

מרן ז"ל הקפיד מאוד על לולבים שהראש לא יהא קטום אפלו כל שהוא [אבל מרן החזו"א זי"ע הקיל כשנשרף קצת ראשו מן השמש].

הקפיד לא ליטול לולב כשראשה מכוסה בבאסט ועל כן הורידו הבאסט לראות אם התיומת שלמה ומחוברת, שנה אחת לא הי' הרבה לולבים ולא מצאו לולב שהי' כשר כרצון מרן ז"ל, בערב סוכות אמר לי שיש לו שני לולבים עם באסט והי' מסתפק אם להוריד הבאסט או לא, כי אולי ימצא שהן נפרדין ויהא הלולב פסול לכו"ע, לבסוף החליט להורידן ומצא לולב נפלא וסיים בצחות איך בין שוין מלומד מיט דעם.

פעם בחג הסוכות עלה על דעת כמה בחורים ליקח הארבע מינים לעיר העתיקה כדי לקיים מצות ד' מינים מדאורייתא [לפי כמה שיטות], כשספרתי זאת למרן ז"ל אמר מי יודע אם הד' מינים שלנו כשרים מדאורייתא ומה לנו להכנס לספק ביטול מצות עשה.

מרן זצ"ל הקפיד מאד על מה שקרא זיך געזעגענען פון די סוכה.

מרן זצ"ל אמר כי בפורים זמן שמחה הוא רק עד הלילה ואז עבר הזמן, אבל בשמחת תורה שהשמחה היא משום סיום התורה יכול להאריך כמה שירצה, כי התורה תמידית היא.

מתוך דרשת נעילת החג משנת תשפ"ב לפ"ק

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורידך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב, ב). כן אמר הקב"ה לישראל, שזוכר לישראל גודל החסד שכביכול עשו לקב"ה, לכתך אחרי במדבר שממה, קמנים עם זקנים ללא אוכל זולת בצק על שכמם, ללא מקום בארות אלא חיות רעות ללא גג על ראשם, הקב"ה מחשיב להם אהבתם. ואילו ישראל משוררים דיבורים אלה כשיר להקב"ה על גאולתם, מה פירוש דבר זה?

הנה מצאתי בפנים יפות (פרשת אחרי עמ' קל"ז) פירוש ארוך על מזמור לדוד, מזמור שאנו אומרים בימים האלו, שהוא מכוון לימים אלה, ראש השנה יוה"כ וסוכות, וברמז קצר, אורי הוא ראש השנה, וישעי יוה"כ, כי יצפנני בסוכה, הוא סוכות, וסיים דש"כ אחת שאלתי מה' אותה אבקש, שכל מה ששאלתי מה' בר"ה ויוה"כ עיקר הבקשה הוא כי יצפנני בסוכה, לקבל פני השכינה בשבעת ימי החג שהם רמז לימי חיי האדם, וכמש"כ לעיל דכתיב במעלת חג הסוכות שם כי יצפנני בסוכו עכת"ד. והוסיף, כבר כתבנו בפרשת וישלח בפסוק וישב ביום ההוא, שכל תועלת ימי התשובה כדי שיוכלו ישראל לקבל פני השכינה בחג הסוכות, הלך עשיו לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה, ע"כ תוכן דברי הפנ"י הנ"ל.

כדי להקל עלינו להבין הדברים הנ"ל על מעלת חג הסוכות, הלא ידועה היא שהחיים בבתיים רומזים על חיי העולם הזה, הם חיי הנסיונות של עוה"ז כמו שכתב המסילת ישרים [וכבר הארכנו בזה בישיבה בחודש אלול, שעוה"ז הוא רק פרוזדור לעוה"ב], ואילו ענין הסוכה, דייקא בתחילת ימי גשמים, מורה על חיים רוחניים שעל האדם להשתדל לחיות חיים רוחניים כבר בעוה"ז להתקרב להקב"ה ע"י מצוותיו ותפילותיו ותורתו, וכמו דאיתא בנפש החיים (שער א פרק ו בהגה) שכשיעלה ברצונו של אדם לעשות מצוה כבר נמצא נשמתו בגן עדן, וביותר שזה עיקר התפילה כמו שכתב הרבינו יונה (ברכות דף כב: מדפי הרי"ף), ונזכר ג"כ בנפש החיים, שהאדם בתפלתו צריך להשתדל במחשבתו כאילו אינו בעל גוף ועולה בדעתו לעלות בסולם עליה, וע"כ מקרי תפילה כאילו עומד בשמים, עיי"ש שער ב', וביותר במאמר דרך השם להרמח"ל זצ"ל.

והפנים יפות עצמו כתב דברים נפלאים בסוף פרשת ויחי, וז"ל: ויש להבין יותר על דרך שאמר הכתוב יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, כי עיקר התפלה הוא בכוונת הלב, ואז ע"י הכוונה שהוא החיות מעלה את גוף הדיבור, ולפי עוצם הכוונה והפחד כעומד לפני המלך כן הוא החיות שבו, אבל בלא כוונה הוא כגוף בלא נשמה ומבלתי יכולת להנשא מן הארץ עד לשמים, וצריך שיהא החיות שהוא המחשבה כחו מרובה לשאת את הדיבור, ע"כ אמר שלמה ע"ה כי האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים, דהיינו שיהא המחשבה כחה מרובה להעלות גוף הדיבור עד השמים, ואף אם מבין פירוש המלות אם אין מכווין לבו לשמים כראוי, אינו אלא כלומד את התפלה ולא כמתפלל, וז"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה ע"כ כבדוני בשפתם שהם כבדים מבלי חיות עכ"ד. וזהו מעלת חג הסוכות. און דאם איז די מאמענט וואס מיר דארפן מיטנעמען.

מדברי רבינו זצ"ל על רבו מרן הגרי"ן דושינסקיא זיע"א גאב"ד עיה"ק ירושת"ו
מובא לרגל היא"צ - נלב"ע י"ד תשרי תש"ט לפ"ק

ראשית למודי בישיבת כ"ק אדמו"ר פאר ישראל והדרו מרא דארעא דישראל הגה"צ מוהרי"ן דושינסקי זצ"ל. אשר על אף זקנותו והנהגת העדה. ומילי דמתא עלי' שם כל מעיינו ללמודי התלמידים בשקידה נפלאה, והיה אומר שלש שיעורים בכל יום שעות מרובות. והיה כל דבור מנוי ומחושב בעיון מעמיק. אולם בדלות כחי לא יכולתי להסתגר לישיב שלש שעות רצופות בשיעור אחד, ע"כ היה למודי בישיבתו פחות משנה. אבל מרוב חבתו הנודעת לו לבית אבא הייתי אדוק למורי ורבי כל הימים לבא אל הקדש פנימה ויוצא ונכנס לפניו. ואם כי היה דבורו מעט עם הבריות לא חשך עצה ותושי' והדרכה לתלמידים שהיו נתונים למשמעתו והרבה הדרכני בעניני פרט ועניני כלל, ועוד במוצאי יוה"כ תש"ט זכיתי להתברך על ידו ביחידות. ובערב סוכות נצחו אראלים.

∞ ∞ ∞ ∞ ∞

דברים שהוסיף מרן הגרי"ן דושינסקיא זי"ע למכתב שכתב רבינו זצ"ל

רב שלום לכבוד הרה"ג כש"ת מו"ה אלי' יונג נ"י.

אחדש"ה, כותב המכתב הוא נכדו של נשיא האגודה מורינו מו"ה יעקב ראזנעהיים נ"י, והוא נחמד ומופלג מאד בתורה ויראה, חתנו של הרה"ח מו"ה משה בלוי זצ"ל, ודבריו נאמנים, וראוי לשים לב לדבריו. וגם אביו של האברך אשר המליץ עבורו ניכר לי שהוא ירא וחרד למצות, וראוי לעשות לטובה זאת, ואקוה שכבוד הרה"ג נ"י יעשה כל שביכלתו, ולמצוה רבה יחשב.

והנני לחתום בברכה מרובה חדש"ת בלונ"ח.

ידידו הנאמן

יוסף צבי דושינסקיא

לעי"נ מרא דארעא דישראל מרן הגה"ק
 רבי יוסף צבי ב"ר ישראל דושינסקיא זי"ע
 גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו
 נלב"ע י"ד תשרי תש"ט לפ"ק

הגליון הבא יופיע בע"ה
בחודש חשון הבעל"ט
בברכת חג כשר ושמח
המערכת

ברכת מזל טוב לידידינו הר"ר יעקב פאפנהיים
 שליט"א ולחותנו הרה"ג ר' יואל שישא שליט"א
 ולזקיננו מוהג"ר מאיר שליט"א לרגל הולדת בתו \
 נכדתם למז"ט שיזכה לגדלה לתורה לחופה ולמע"ט